

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

ISLOMIY MOLIYA, O'ZBEKISTON SHAROITIDA UNI TATBIQ ETISH TENDENSIYALARI

BuxDU Iqtisodiyot kafedrasi o'qituvchisi

Sharapova Nigina Kadirovna

BuxDU Iqtisodiyot va turizm fakulteti 4-kurs talabasi

Rasulov Husen

Annotatsiya: Ushbu maqola O'zbekiston bozor iqtisodiyoti sharoitida islom moliyasi va islom iqtisodiyotini tatbiq qilish shart-sharoitlari va tendensiyalarini qisqacha tahlil qilib hozirgi kundagi ahvolni o'rghanishga bag'shilanadi. Maqolada statistik va nazariy jihatdan sohadagi yutuq va kamchiliklar yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Aholi jon boshiga YaIM, islom moliya aktivlari, TTXI, OLS modeli, Gauss Markov shartlari, statsionar, heteroskedastlik, avtokorrelyatsiya, ekonometrika, iqtisodiyot, rivojlanish, islom banklari Islomiy moliya, ribo, gharar, Islom Moliya Institutlari, IMI, fyuchers, qimor

O'zbekistonda sobiq Sovet Ittifoqi Respublikalarining parchalanganidan keyin taraqqiyotga erishish yo'li sifatida bozor iqtisodiyoti, kapitalizm g'oyalari asos qilib olindi. Kommunizm va Sotsializm g'oyalari asosiga qurilgan bir necha respublikalardan iborat bo'lgan tuzum qulagandan so'ng ushbu yo'l eng maqbul yechimdek go'yo. Lekin shu bilan bir qatorda mustaqillik yillarda xalqimiz irodasi, hoxish-istiklaridan kelib chiqqan holda, shar'iy bilimlarga va Islom dini tamoyillariga asoslangan iqtisodiyot, Islom iqtisodiyoti va Islom moliyasi rivojlanishiga ham yo'l ochib berildi. Albatta bu borada jarayon bir muncha sekin kechayotgan bo'lsada, amalda sezilarli islohotlar amalga oshirilmoqda desak bo'ladi. Quyida buning misollari va bu borada umumiy holat tahlili keltirilgan.

O'zbekistonliklarning qariyb 20 foizi diniy sabablarga ko'ra an'anaviy kredit mahsulotlaridan foydalanmaydi, islom moliyasini yo'lga qo'yish mamlakatga yiliga 10 mlrd dollargacha jalg qilinishi mumkin. Aholining aksariyati musulmonlar ekan hisobga olinsa, islomiy moliyalashtirish mahsulotlariga talab bosqichma-bosqich ortib boradi. Butun dunyoda Islom moliyasiga bo'lgan ehtiyoj ortib boryabti. Xususan, ayni paytda jahonda islom moliyasining jami aktivlari qariyb 4 trillion dollarni tashkil etadi. Ayni paytda mamlakatda islomiy moliyaviy mahsulotlarini sinovdan o'tkazish uchun tartibga soluvchi qumdon ishlayabti desak bo'ladi. Vazirliklar va Markaziy Bank Islomiy moliya faoliyati uchun qonunchilik bazasini yaratish ustida ishlamoqda. Sal kam 38 Million aholiga ega O'zbekistonda Islomiy

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

moliyalashtirishning katta istiqboli bor, chunki aholining 90 foizi Islom diniga e'tiqod qiladi. Islomiy moliyaning jozibador jihatlari bu - tizimning shaffofligi va etikasi, kreditlash jarayonlarini taqiqlash hamda xatar va foydaning adolatli taqsimlanishi hisoblanadi. Ayni paytda O'zbekistonda islomiy moliya tizimining faoliyat yuritishiga imkon beruvchi qonunchilik ustida ish olib bormoqda. O'zi aslini olganda ham Islom moliyasi tizimida kredit foizsiz bo'lishi, moliyaviy risklar adolatli taqsimlanishi yondashuvi har qanday dunyoviy mamlakatga moliyaviy inklyuzivlik beradi. Aynan moliyaviy inklyuzivlik bag'shlagani uchun ham Islom moliyasi butun dunyoda rivojlanib bormoqda. O'zbekiston rasmiylari bank sektori va tashqi savdoni rivojlantirish maqsadida Islom iqtisodi boshqaruvi va Islom moliyaviy institutlarini joriy qilish niyati haqida 2017-yildan buyon aytib keladi . Kichik va o'rta biznesni rivojlantirish maqsadida O'zbekistonning Ipak yo'li banki Islom taraqqiyoti korporatsiyasidan 2006-yili 2 million, 2010-yil 5 million, 2017-yilda esa 14 million dollar mablag' olgan. 2018-yil iyul oyidan boshlab yana ikki bank: Trastbank va Invest Financce Bank Islom taraqqiyoti korporatsiyasi bilan moliyaviy hamkorlikni yo'lga qo'ydi. Ko'p o'tmay, Islom taraqqiyoti korporatsiyasi O'zbekistondagi 6 ta institut: Kapitalbank, Asakabank, Turonbank, Hamkorbank, O'zsaniatqurilishbank, Asia Alliance bank bilan shar'iy-moliyaviy masalalar bo'yicha shartnoma imzoladi. 2021-yilda Markaziy bank raisi Mamarizo Nurmurodov banklarda Islom darchalarini ochish rejalashtirilayotganini ma'lum qilgandi . 2021-yil 1-4-sentabr kunlari Toshkentda Islom taraqqiyot banki boshqaruvchilar kengashining 46-yillik yig'ilishi bo'lib o'tdi. Sammitda ITB guruhi va o'nta a'zo mamlakat o'rtasida umumiy qiymati 1,2 milliard AQSH dollariga teng 30 ta moliyaviy kelishuv imzolandi. Shundan 330 million dollarga teng mablag' O'zbekiston manfaatlarini ko'zlab sarflanishi kelishildi. Islom taraqqiyot banki (ITB) guruhining yig'ilishida O'zbekiston uchun Iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish jamg'armasi tuzilgan, shu Bilan birga, ITBning to'lov tizimi ishga tushdi. 2022-yilda Islom moliyasi bo'yicha nufuzli xalqaro tashkilot - Islom moliya muassasalari uchun buxgalteriya va auditorlik tashkiloti O'zbekiston bilan hamkorlik o'rnatgan. Shuningdek, 2022-yil 20-aprel kuni imzolangan "Nobank kredit tashkilotlari va mikromoliyalashtirish faoliyati to'g'risida"gi qonunda, mikromoliya tashkilotlari islam moliyasi tamoyillari asosida qarzlar berishi mumkinligi belgilandi.

Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasi hududlarida nobank kredit tashkilotlariga yaratib berilgan imkoniyat va sharoitlar tufayli 100 ga yaqin shunday mikromoliya tashkilotlari o'z faoliyatini olib bormoqdalar. Ularning aksari Toshkent shahri va uning atrofida joylashgan, misol tariqasida Al-Barot, Shaffof-moliya,

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

Barakat kabilarni aytishimiz mumkin. Quyida ularning hozirdagi asosiy moliyaviy ko'rsatkichlari to'g'risa jadval keltirilgan:

(Markaziy Bank ma'lumotlari)

1-jadval. Mikromoliya tashkilotlarining asosiy ko'rsatkichlari .

№	Танасиот ишни	Активлар		Кредит килинч		Муалимат келинч (жадвалда оширилган)		Майдорлар		Кинчек		Число сурʼи
		01.03.2023	01.03.2024	01.03.2023	01.03.2024	01.03.2023	01.03.2024	01.03.2023	01.03.2024	01.03.2023	01.03.2024	
1	Жизн	2,199,700	4,914,6750	1,998,227	4,496,123	3,1%	1,074,930	3,095,635	1,084,770	1,821,097	603,812	847,216
2	Экспорт и имп.	61,002	83,866	59,023	78,366	-0.5%	20,774	31,552	40,918	52,313	20,000	20,000
3	Сифир	7,550	6,142	3,546	3,759	-0.7%	3,841	2,264	3,708	3,876	2,911	3,345
4	Капитал и имп.	4,903	4,955	4,532	4,564	-0.6%	3,009	1,035	3,815	3,931	2,015	2,015
5	Кофферсария сарон	5,408	7,256	5,299	6,982	-0.6%	60	45	5,349	7,213	2,000	2,000
6	Аз берор	10,447	14,396	8,327	13,768	-4.6%	444	3,132	10,063	11,284	2,000	3,000
7	Борбор	3,342	3,932	2,811	3,712	-1.7%	329	176	2,912	3,016	2,405	2,405
8	Ренесанс	83,928	341,033	67,161	109,730	-0.5%	61,093	111,497	22,835	29,838	11,000	11,000
9	Охига колдуги ишни	52,356	97,142	46,862	86,476	-0.5%	27,754	42,795	24,484	39,795	16,000	16,000
10	Газибеков	7,456	11,822	6,568	10,517	-3.4%	3,545	5,277	4,201	6,277	5,172	5,200
11	Амба	15,464	23,529	13,852	20,331	-5.2%	7,666	9,148	7,699	13,382	10,010	12,918
12	Траст ипотек	16,487	21,290	14,762	18,408	-0.6%	5,573	8,100	10,913	13,190	8,349	10,100
13	КБ финанс	4,760	8,225	3,652	4,266	-5.5%	155	361	4,547	4,924	2,348	2,348
14	Енгиз кредит	9,678	13,810	9,048	12,711	-5.2%	5,381	9,297	4,297	4,513	3,303	3,303
15	Делти	116,808	199,526	109,857	131,615	-0.2%	65,219	79,916	51,589	63,612	40,000	52,000
16	Камине капитал инвест	3,080	2,427	3,383	3,384	-15.2%	24	24	2,669	2,416	2,050	2,050
17	Чаринг кредит	11,448	11,297	9,199	9,363	-1.5%	3,442	1,405	8,006	8,492	3,000	3,000
18	Бархон кредит	6,651	5,750	5,750	5,750	-24.3%	865	865	4,050	4,050	4,050	4,050
19	Номинал инвест групп	16,779	18,568	18,115	17,223	-0.9%	940	246	14,839	18,318	3,000	3,000
20	Союз	4,859	4,962	4,495	4,245	-2.3%	250	251	4,709	4,712	3,000	3,000
21	Иннов. эффект кредит	10,229	12,372	9,942	12,429	-12.2%	1,067	7,479	4,492	5,302	3,837	4,924
22	Иннов. финанс	20,765	34,060	13,814	21,176	-2.5%	12,884	26,090	7,881	7,969	7,204	7,204
23	Водий парсонсайт	218,024	456,431	209,603	438,704	-0.8%	119,535	247,062	98,489	208,408	34,586	82,000
24	Иннов. инфаб	11,658	14,392	10,923	13,104	-0.7%	5,489	5,529	6,169	6,662	3,714	5,198
25	Комплекс ундиши	7,345	9,916	7,244	9,377	-0.5%	2,213	1,105	5,334	8,411	2,219	2,219
26	Азим бизнес	19,753	25,544	19,254	23,394	-1.2%	8,914	8,914	18,239	25,155	16,148	22,334
27	Ду дон	3,614	3,644	3	3	-100%	4	2,647	2,647	3,000	3,000	3,000
28	Джонни финанс	47,023	52,833	44,256	77,143	-0.8%	16,368	36,037	29,493	35,185	16,229	16,229
29	Хангар	144,170	208,146	141,624	204,756	-1.7%	101,870	123,817	47,300	85,331	33,083	43,013
30	Инновацион прогресс	2,002	2,248	1,824	1,997	-5.8%	1	102	2,691	2,346	4,008	4,008
31	Компания инвест	12,795	18,003	13,351	17,738	-2.5%	3,769	8,070	9,086	12,935	2,814	2,814
32	Форумъз бизнес	531,846	951,000	310,852	916,631	-0.5%	277,066	430,394	273,586	320,886	107,530	140,000
33	Буклар парсонсайт инвест	3,609	3,111	3,121	2,819	-5.0%	89	610	3,610	2,561	2,056	2,056
34	Бетон гази инвест	15,933	23,343	14,652	19,350	-1.7%	12,894	18,765	3,044	4,378	2,510	2,510
35	Майдорлар	64,642	849,832	79,282	109,496	-8.1%	45,072	43,076	7,524	33,076	14,032	14,032
36	Дудум	32,726	316,146	40,071	53,532	-2.8%	45,052	43,076	4,254	2,954	2,000	2,000
37	Аз берор инвест	8,150	16,464	7,271	8,803	-6.9%	4,635	4,635	3,668	3,708	2,409	2,409
38	Онлайн кредит	11,407	13,884	10,509	13,642	-1.0%	11	11	11,396	13,870	2,500	2,500
39	Маджид тандыр	19,007	18,354	18,354	18,363	-0.2%	297	731	18,750	19,205	9,918	9,918
40	Бархон маклак финанс	4,256	4,699	4,519	4,767	-4.9%	2,075	2,476	2,491	2,422	2,000	2,000
41	Часр	10,016	8,674	10,866	8,646	-7.5%	7,332	8,654	3,620	3,620	2,000	2,000
42	Клер	7,413	10,647	7,373	10,282	-0.7%	3,284	2,534	6,129	8,113	2,500	2,500
43	Клер	40,721	63,302	33,144	54,699	-0.5%	29,061	31,869	11,719	11,432	3,614	3,614
44	Коми	86,193	103,360	72,817	86,649	-7.0%	76,033	93,494	10,160	9,809	2,000	2,000
45	Ургамал инвест	9,043	14,289	6,066	9,841	-0.9%	4,660	11,335	4,244	2,954	2,000	2,000
46	Иннов. инвест инвест	13,759	18,481	13,168	18,481	-7.9%	11,021	13,683	1,788	7,500	2,000	2,000
47	Гранд	2,184	2,087	2,045	2,083	-2.2%	12	15	2,149	2,257	2,000	2,000
48	Сароянг инвест	3,713	2,565	3,824	2,750	-27.0%	566	178	3,147	2,387	2,000	2,000
49	Иннов. инвестпрогресс	4,338	6,679	3,845	4,339	-3.9%	2,033	3,268	2,231	3,411	2,000	2,000
50	Финанс партер	35,991	43,286	34,617	41,712	-1.0%	15,200	9,386	20,731	33,860	2,000	2,000
51	Хайдо инвест	4,235	6,865	3,621	6,253	-8.3%	40	72	4,215	6,758	6,248	7,782
52	Кофферсария инвест	10,033	10,262	6,469	6,236	-0.6%	9,021	9,000	1,013	2,202	2,000	2,000
53	Гранда инвест	21,468	30,322	20,647	27,196	-6.4%	209	811	21,837	29,492	5,020	5,020
54	Давлат филиал	13,449	16,256	12,285	16,256	-0.6%	4,632	4,632	4,632	4,213	2,000	2,000
55	Джонни инвест	5,647	5,245	4,045	5,245	-2.0%	4,644	4,644	4,203	5,245	2,000	2,000
56	Даромон инвест	2,007	13,122	699	13,103	-10.1%	2	2,377	2,065	8,845	2,730	10,564
57	Симон сток инвест	8,938	9,045	9,322	49,199	-0.2%	3,315	25,409	3,620	23,635	7,372	5,040
58	Иннин финанс	27,779	2,042	20,432	2,437	-89.0%	12,173	274	15,608	2,668	2,000	2,000
59	Финанс партер	3,661	24,123	2,883	22,128	-0.8%	3,003	11,375	2,658	12,749	2,300	10,806
60	Симон бизнес инвест	11,424	3,481	10,137	3,364	-2.3%	3,205	145	8,220	3,336	6,806	2,890
61	Энгиз инвест	966	7,309	133	6,292	-1.5%	63	1,917	63	3,391	400	2,193
62	Иннов. инвест	3,912	2,630	3,072	2,533	-5.9%	448	273	3,068	2,337	2,000	2,000
63	Дифорс	2,060	2,243	2,073	2,243	-4.9%	2,199	8,607	4,347	5,377	2,149	2,149
64	Аз берор	2,091	2,473	2,073	2,473	-4.0%	6,071	6,071	2,543	2,543	2,000	2,000
65	Задонин	5,005	37,349	4,695	34,730	-0.4%	1,381	23,336	3,765	18,013	2,100	4,000
66	Иннов. инвест кредит	4,313	3,253	4,008	3,199	-4.7%	2,066	232	2,449	3,101	2,020	2,813
67	Тэйланг	2,006	3,339	20,987	3,283	-100%	12,608	336	8,984	3,202	2,000	2,000
68	Тафсир	2,082	23,051	2,916	23,561	-25.0%	64	18,356	2,918	3,699	2,813	5,761
69	Иннов. инвест	2,303	38,670	1,785	35,608	-5.6%	30	30,336	2,273	8,513	2,000	2,000
70	Майдорлар финанс	5,423	7,559	5,166	4,093	-4.2%	4,224	5,724	1,196	8,155	2,000	2,000
71	Иннин финанс	20,286	22,767	19,087	17,930	-1.8%	20	30,336	3,960	2,373	2,000	2,000
72	Даромон инвест	2,003	10,899	8,522	8,271	-3.6%	9,271	9,271	2,042	9,656	2,100	2,000
73	Симон инвест	2,219	2,545	2,043	2,043	-18.0%	6,071	11	2,533	2,533	2,000	2,000
74	Симон финанс	361,124	94,618	34,989	30,869	-4.5%	32,547	3,782	3,577	8,866	3,700	3,700
75	ФАСИЧ кредит	2,112	76,967	1,585	55,060	-3.6%	27,2	25,550	2,045	45,357	2,000	45,354</td

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

Excellencia: International Multi-disciplinary Journal of Education (2994-9521), 2(4), 345-350.

2. Niyozova, I. (2021). Mechanism Of Implementation Of Mandatory Health Insurance In Uzbekistan Under Conditions Of Increasing Integration Processes. Центр Научных Публикаций (Buxdu. Uz), 7(7).
3. Junaydulloevich, A. A., & Abdullaevna, K. Z. (2021). Features of application of digital economy in business. Вестник науки и образования, (9-3 (112)), 29-31.
4. Kadirovna, S. N. (2024). Importance of Foreign Experience for Uzbekistan in the Transition to a Green Economy. EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY, 4(4), 48-51.
5. Furqatovna, O. N., Niyozovna, N. I., & Nutfulloyevna, A. H. (2022). Approaches aimed at ensuring a high quality of education in the training of economists. Journal of Ethics and Diversity in International Communication, 2(3), 78-83.
6. Таирова, М. М. (2018). Оптимизация инфраструктуры туризма в Бухаре. Вопросы науки и образования, (15 (27)), 48-50.
7. Giyazova, N. (2023). The share of world countries in the textile industry and the importance of marketing in its development. Центр Научных Публикаций (Buxdu. Uz), 27(27).
8. Qayimova, Z. (2022). CURRENT STATUS OF DEVELOPMENT OF GLOBALFLOWS OF FOREIGN INVESTMENT. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 24(24).